

Міністерство освіти і науки України
Укоопспілка
Полтавська обласна державна адміністрація
Полтавський університет споживчої кооперації України
Полтавський регіональний центр досліджень і сприяння розвитку кооперації
Полтавська обласна сільськогосподарська дорадча служба
ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»
Інститут економіки РАН РФ (Росія)
Російська академія державної служби при Президенті РФ (Росія)
Волгоградський державний університет (Росія)
Сільськогосподарська палата Нижньої Саксонії (Німеччина)
Інститут досліджень проблем сільського господарства і продовольства
(Мартін-Лютер-Університет Халле-Віттенберг; Німеччина)
Вірменський державний економічний університет (Вірменія)
Інститут Конфуція (КНР)

**МІЖНАРОДНИЙ
КООПЕРАТИВНИЙ РУХ:
історичний досвід і сучасна практика**

**Матеріали Міжнародної
науково-практичної конференції**

15—16 квітня 2010 року

**ПОЛТАВА
РВВ ПУСКУ
2010**

УДК 334
ББК 65.08
М34

Розповсюдження та тиражування без
офіційного дозволу ПУСКУ заборонено

Організаційний комітет

Голова оргкомітету: *Нестуля О.О.* – ректор Полтавського університету споживчої кооперації України, д.і.н., професор

Заступники голови:

Рогоза М.Є. – перший проректор Полтавського університету споживчої кооперації України, д.е.н., професор

Карпенко О.В. – проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Полтавського університету споживчої кооперації України, к.е.н., доцент

Члени оргкомітету та редакційної колегії

Степаненко С.В. – проректор з науково-педагогічної роботи ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», к.е.н., професор

Пантелеймоненко А.О. – професор кафедри грошового обігу і кредиту Полтавського університету споживчої кооперації України, д.е.н., керівник Регіонального центру досліджень та сприяння розвитку кооперації

Аліман М.В. – професор кафедри грошового обігу і кредиту Полтавського університету споживчої кооперації України, к.е.н.

Шимановська-Діаніч Л.М. – професор кафедри менеджменту організацій та зовнішньоекономічної діяльності Полтавського університету споживчої кооперації України, к.т.н., відповідальний секретар Наукового вісника ПУСКУ

Герман Н.В. – директор навчального центру Полтавського університету споживчої кооперації України, доцент

Івченко Є.І. – директор навчально-наукового інформаційного центру Полтавського університету споживчої кооперації України, к.т.н., доцент

Діденко Л.М. – начальник редакційно-видавничого відділу Полтавського університету споживчої кооперації України

Котенко Н.Б. – директор навчально-виробничого комбінату Полтавського університету споживчої кооперації України

Керівники секцій

Пантелеймоненко Андрій Олексійович – д.е.н., професор кафедри грошового обігу та кредиту Полтавського університету споживчої кооперації України

Гончаренко Владислав Васильович – д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки Полтавського університету споживчої кооперації України

Аліман Мирослав Васильович – к.е.н., професор кафедри грошового обігу та кредиту Полтавського університету споживчої кооперації України

М34 Міжнародний кооперативний рух: історичний досвід і сучасна практика: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2010. – 143 с.

ISBN 978-966-184-080-4

У матеріалах конференції розглядаються актуальні проблеми розвитку міжнародного кооперативного руху. Узагальнено кращий вітчизняний та зарубіжний досвід кооперативних організацій. Подано авторські пропозиції щодо активізації різних видів кооперації для подолання наслідків світової фінансово-економічної кризи.

Збірник розраховано на дослідників кооперативного руху, практиків, викладачів і студентів.

Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів – українською, російською, німецькою, англійською.

За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.

УДК 334
ББК 65.08

© Полтавський університет споживчої
кооперації України

ISBN 978-966-184-080-4

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ	6
<i>Hassenpflug H.G.</i> Kooperationen in der landwirtschaftlichen produktion	6
<i>Фигуровская Н.К., Живалов В.Н.</i> Проблемы современной сельскохозяйственной кооперации	7
<i>Зіновчук В.В.</i> Про небезпеку поширення псевдокооперативів в аграрному секторі України.....	12
<i>Schuster G.H.</i> Einige gedanken zur rolle des menschlichen faktors bei der organisation von landwirtschaftlichen kooperativen	16
<i>Аліман М.В.</i> Використання Б. Маргосом зарубіжного досвіду підготовки фахівців-кооператорів.....	18
СЕКЦІЯ 1. ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КООПЕРАТИВНОГО РУХУ	21
<i>Грушевский Д.В.</i> К вопросу о моделировании кооперативных связей	21
<i>Захаров И.В.</i> Предпосылки развития кооперативного движения в современной России.....	24
<i>Гладкий С.О., Лаврик Г.В.</i> Епістемологічний аспект обґрунтованості історико-правового вивчення кооперативного руху	27
<i>Глуценко В.В., Лю Цзе Я</i> Развитие кооперативного движения в КНР в XX веке	30
<i>Фигуровская Н.К.</i> Кооперативная концепция К.А. Пажитнова.....	32
<i>Крот Л.М.</i> Проблемы развития кооперативного руху в Україні у творчій спадщині І. Витановича	35
<i>Тимочко Н.О.</i> Кооперативні організації як господарські одиниці ринкової системи господарства	39
<i>Скляр Г.П.</i> Місце концепції кооперативної цивілізації в розвитку теорії кооперації.....	41
<i>Чижевська М.Б.</i> Соціальний аудит як механізм оцінки соціально-економічної ролі кооперативного сектору економіки.....	44

- ПУСКУ © -

<i>Корягін О.В.</i> Кооперативна власність як економічна категорія.....	47
<i>Мосчан М.М.</i> Кооперація у філософсько-теоретичному дискурсі..	50
<i>Корягіна А.Д.</i> Економічна сутність поняття «Кооперація».....	53
<i>Дідківська Л.В.</i> Роль недержавних організацій у становленні та розвитку інституту кооперації.....	58
<i>Фінашина Г.В.</i> Передумови виникнення кооперативного руху і кооперативів у світі і в Україні.....	61
<i>Соколова А.М.</i> Історичні аспекти розвитку принципів та цінностей кооперації.....	65
<i>Курлгейко Б.А.</i> Теоретичні аспекти розвитку кооперативних ринків як складової економічної системи.....	68
<i>Рижик І.О.</i> Вітчизняний досвід розвитку молочарської кооперації.....	72
<i>Марчишинець О.В.</i> Історіографія закономірностей розвитку кооперативних організацій періоду непу в Україні.....	75
<i>Опінко Т.В.</i> Історичний досвід становлення м'ясопереробної галузі споживчої кооперації України в останні роки непу (1926–1928).....	79
<i>Кобікова М.Ю.</i> Система оподаткування та повинності господарств непривілейованих станів Полтавщини як чинники активізації кооперативного руху (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.).....	82
СЕКЦІЯ 2. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КООПЕРАТИВНОГО РУХУ	85
<i>Шабуніна І.М.</i> Раскрытие потенциала аграрных территорий с помощью инструментов кооперации.....	85
<i>Брітченко І.Г., Кубіній Н.Ю.</i> Сучасні проблеми та перспективи розвитку міжнародного кооперативного руху.....	88
<i>Дадашев Б.А., Гриценко О.І.</i> Фінансові взаємовідносини кредитної та споживчої кооперації.....	91
<i>Пантелеймоненко А.О.</i> Особливості зарубіжного досвіду: кооперативні банки Італії.....	95

<i>Варема І.А.</i> Особливості вертикальної інтеграції на кооперативних засадах.....	99
<i>Григорьєва С.В.</i> Особливості Розвитку зовнішньоекономічної діяльності споживчих кооперативів України.....	102
<i>Яценко О.М.</i> Синергетичні засади розвитку інтеграційних процесів у галузі бджільництва.....	105
<i>Karen Grigoryan</i> The role of strategic alliances for export promotion.....	110
<i>Литвин О.Ю.</i> Радянська модель житлової кооперації у контексті сучасних соціально-економічних проблем.....	112
<i>Білоброва Т.О.</i> Проблеми розвитку будівельно-ощадних кас в Україні.....	116
<i>Луцко Д.В.</i> Перспективи кооперативного фінансування виробництва в сучасних умовах.....	119
<i>Клименко В.І.</i> Проблеми іноземного інвестування підприємств споживчої кооперації.....	122
СЕКЦІЯ 3. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПОШИРЕННЯ ЗНАТЬ ПРО КООПЕРАЦІЮ	124
<i>Глушан О.В.</i> Внесок С.В. Бородаєвського у розвиток Української вищої кооперативної освіти.....	124
<i>Панченко О.П.</i> Досвід артілей М.В. Левитського на сторінках вітчизняних кооперативних видань кінця ХІХ – початку ХХ ст.	127
<i>Яцун Т.П.</i> Участь вітчизняних кооперативних організацій у розвитку громадської агрономії (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.).....	131
<i>Новіцька І.В.</i> Проблеми використання міжнародного досвіду кредитної кооперації в Україні.....	135
<i>Лисенко М.О.</i> Удосконалення ефективності поширення інформації про споживчу кооперацію за допомогою впровадження системи управління знаннями.....	138
<i>Ножова Г.М., Кубіній В.В., Бугір Л.М.</i> Формування і використання людського капіталу на підприємствах споживчої кооперації закарпатського регіону.....	139

2. Багдасарян В.Э. Цивилизационно-ценностные основания выбора экономических решений // Экономическая доктрина РФ: материалы Российского научного экономического собрания (Москва, 19–20 октября 2007 г.). – М.: Научный эксперт, 2008.
3. Бутмалов У. Экономическая эффективность и социальная политика: как совместить несовместимое? // Научный эксперт, 2008, № 9, стр. 73–86.
4. Грушевский Д.В. Кластерные технологии пространственного развития: возможности и пределы их применения в регионах ЮФО // Россия: тенденции и перспективы развития. Ежегодник. Вып. 3. Часть I. – М.: ИНИОН РАН, 2008. – 708 с., стр. 616–624.
5. Фарнкомб М. Камрасс Р. Алхимия корпорации: радикальный вызов бизнесу. – М., Секрет фирмы, 2005.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КООПЕРАТИВНОГО РУХУ

І.Г. Брітченко, д.е.н., професор

Полтавський університет споживчої кооперації України

Н.Ю. Кубіній, к.е.н., професор

Ужгородський національний університет

Світова економічна та фінансова криза примушує все більше приділяти уваги організаційним аспектам людської праці, котра є найважливішим фактором суспільного виробництва. Загальновідомою є точка зору про те, що підприємства виникли внаслідок розподілу праці та обов'язків щодо ведення господарства [1, 2]. Підприємства – це первинний суб'єкт господарювання в діяльності якого втілюється принцип розподілу праці. Протиріччя між вартістю праці та прибутком, котрий намагається отримати власник підприємства (капіталу) лежать в основі сучасного уявлення про ринкову економіку. Таке протиріччя дійсно існує і відіграє вирішальну роль у переважній більшості підприємств, які приймають участь у виробництві валового внутрішнього продукту. Разом з тим таке протиріччя відсутнє у тих підприємствах, які за організаційно-правовою формою є кооперативними.

Відповідно до статті 6 закону України «Про кооперацію» кооператив є первинною ланкою системи кооперації і створюється внаслідок об'єднання фізичних та/або юридичних осіб на основі членства для спільної господарської та іншої діяльності з метою поліпшення свого економічного стану [3]. Відповідно до статті 1 закону України «Про кооперацію» кооперація – це система кооперативних організацій, створених з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб своїх членів [3]. Відповідно до статті 2 цього закону кооперативна організація – це кооператив та кооперативне об'єднання. Голов-

ною метою діяльності кооперативного підприємства є не отримання прибутку від господарської діяльності, а задоволення потреб членів кооперативу та системи споживчої кооперації, котрі одночасно виступають його власниками і клієнтами, замовниками та споживачами його послуг. Відповідно до закону України «Про кооперацію» існують три види кооперативних організацій: виробничий кооператив, обслуговуючий кооператив та споживчий кооператив [3]. Підприємство, засноване на кооперативних принципах практично дозволяє уникнути класичного протиріччя між працею і капіталом, що робить процес суспільного виробництва більш соціально-орієнтованим не відходячи при цьому від ринкових принципів побудови економіки в цілому.

Разом з тим незаперечним є той факт, що інші організаційно-правові форми створення та функціонування підприємств як первинної ланки суспільного виробництва такі як приватне підприємство, товариство з обмеженою відповідальністю, акціонерне товариство, тощо, в певних галузях економіки та за певних кон'юнктурних обставин можуть бути більш ефективними, ніж кооперативна форма організації підприємства. Під ефективністю треба розуміти здатність давати більший економічний ефект (прибуток), але з точки зору соціальної справедливості кооперативна форма організації підприємства залишається найдосконаліша із відомих.

Здатність кооперативних підприємств відповідати принципам соціальної справедливості є їх головною перевагою, але нажалю, такою, що майже не використовується на міжнародному рівні. Згадане протиріччя між працею і капіталом відповідно до поглядів його авторів обумовлює закономірність періодичних криз у так званій «капіталістичній» (ринковій) економіці, які виникають унаслідок невідповідності (несправедливості) у розподілі результатів суспільного виробництва поміж працею і капіталом. Аналогічні процеси відбуваються і на міжнародному рівні. Протиріччя між працею і капіталом на світовій арені втілюється у протиріччя між рівнями доходів цілих країн, народів та континентів, при цьому якісні та кількісні показники суспільної праці суттєво програють світовому капіталу. На думку багатьох фахівців саме зазначене протиріччя є причиною сучасної світової економічної кризи. Одночасно з пошуками тимчасових інструментів та засобів подолання наслідків світової економічної кризи у короткотерміній перспективі (на тактичному управлінському рівні) світова спільнота все більше усвідомлює необхідність докорінного реформатування світових економічних процесів на стратегічному рівні. Найчастіше під такими докорінними змінами мають на увазі реформування світової валютної системи, але насправді зазначені процеси мають більш глибоке організаційно-правове, або майнове підґрунтя.

Для подолання інституціональних причин сучасної світової економічної кризи на стратегічному рівні необхідно усунути, або суттєво послабити існуюче протиріччя між працею та капіталом у світових процесах суспільного відтворення. Для цього потрібно звернути увагу на ті міжнародні структури та організації, які займаються регулюванням світових економічних процесів, формують правила гри на світових ринках, або суттєво впливають на макроекономічні процеси більшості країн світу. До таких установ та організацій належать: Світовий банк та Європейський банк реконструкції і розвитку, регіональні міждержавні інвестиційні банки та їх об'єднання, Міжнародний валютний фонд, провідні фінансові та товарні біржі, Міжнародна торгово-промислова палата, Світова організація торгівлі, тощо. Зазначені організації засновані без урахування кооперативних принципів їх функціонування. Тобто механізм управління ними далекий від критеріїв справедливості. А саме в таких організаціях більшість прав та повноважень належить тим засновникам, котрі вклали в їх формування більшу частку. При цьому обсяг прав та повноважень збільшується пропорційно збільшенню частки засновника. Кооперативний принцип один учасник – один голос, тобто принцип рівності всіх засновників відсутній практично в усіх організаціях, котрі мають суттєвий вплив на світові економічні процеси. Особливо яскраво це спостерігається у Світовому банку та Міжнародному валютному фонді. Фактично зазначені організації є акціонерними товариствами контрольний пакет в яких належить світовому капіталу сконцентрованому у дуже обмеженому колі країн. Саме у цих секторах світової економіки спостерігається найбільше протиріччя між працею і капіталом, яке призвело на небачених до цього наслідків і виступило причиною кризових явищ світової економіки на сучасному етапі людської цивілізації.

Це обумовлює потребу у реформуванні (трансформації) провідних світових організацій таких як Світовий банк, Міжнародний фонд та інших з акціонерних товариств в світові кооперативи, котрі за своєю природою є більш справедливими та соціально-орієнтованими формами організації господарської діяльності. Це дозволить частково усунути, або зменшити існуючі протиріччя на світовому рівні, а особливо у кредитно-фінансовій сфері. Аналогічно тому як впровадження кооперативних принципів господарювання в діяльність комерційних банків на регіональному рівні [5] дозволяє повністю уникнути наслідків фінансової кризи, реформування світових економічних організацій відповідно до принципів кооперації дозволяє усунути причину кризових явищ. Для практичного вирішення зазначеного завдання необхідне зусилля багатьох зацікавлених сторін, а ініціатором може бути Міжнародний кооперативний альянс, або будь-яке інше світове співтовариство кооперативів.

Література

1. Капитал. – К.: АО «Издательство «Блиц-Информ», 1998. – 118 с.
2. Котлер Ф. Маркетинг в третьем тысячелетии: как создать, завоевать и удержать рынок: Пер. с англ. / Науч. ред. и авт. вступ. ст. Б.А. Соловьев. – М.: Изд-во АСТ, 2000. – С. 4.
3. Закон України № 16-рп / 2004 від 11.11.2004 р. «Про кооперацію» // Відомості Верховної Ради – 2004. – № 5. – С. 35.
4. Закон України № 2266-ХІІ від 10.04.92 «Про споживчу кооперацію» // Відомості Верховної Ради, 1992, № 30, ст. 414.
5. Момот О.М., Бритченко І.Г. Інтегровані банківські послуги та конкурентоспроможність банківської системи. – Полтава: ПУСКУ, 2008. – 315 с.

ФІНАНСОВІ ВЗАЄМВІДНОСИНИ КРЕДИТНОЇ ТА СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ

Б.А. Дадашев, д.е.н., доцент

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

О.І. Гриценко, к.е.н., доцент

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

Споживча кооперація й АПК органічно поєднані єдиним відтворювальним процесом і взаємопов'язані між собою. Підприємства споживчої кооперації на взаємовигідних умовах можуть бути легше залучені до участі у створенні кредитних спілок, оскільки вони мають певною мірою загальну кооперативну основу і розміщені переважно в сільській місцевості. Крім того, споживча кооперація має свою систему розподілу та обміну, підготовлені кадри. Ринкові перетворення в аграрній сфері супроводжується зміною форм власності підприємств споживчої кооперації, запровадженням нових джерел їхнього фінансування. Малі підприємства майже не мають доступу до кредитних ресурсів. Це зумовлено ризиками, які пов'язані з фінансовою нестійкістю підприємств споживчої кооперації, а також відсутністю у банків зацікавленості працювати з дрібними клієнтами, оскільки їх обслуговування більш затратне і менш доходне. Тому важливим стає питання створення такої форми організації фінансово-кредитної діяльності, як кредитні кооперативи. Основна їх діяльність – мобілізація заощаджень членів кооперативу, залучення позикових ресурсів і використання коштів для видачі членам кооперативу, у першу чергу на виробничі цілі.

Відсутність власних коштів в обороті у більшості організацій і підприємств не дає можливості їм належно використовувати матеріально-технічну базу, найбільш повно задовольняти потреби населення в товарах та послугах.